

Synspunkter, dialog, debatt, bokanmeldelser

Fra tid til annen mottar redaksjonen tekster som er på siden av sjangeren akademisk artikkel, men som likevel er godt skrevet og som ville kunne bidra til å kaste lys over og perspektivere sentrale problemstillinger innenfor nordisk barne- og barndomsforskning. Dette kan være bokanmeldelser, essays, meningsyttringer m.m. Vi har derfor opprettet en egen spalte for slike tekster, og vi oppfordrer våre lesere til å sende oss aktuelle tekster for vurdering til denne spalten.

Anne Lise Ellingsæter og Karin Widerberg,
red.: *Velferdsstatens familier:
Nye sosiologiske perspektiver*
Oslo: Gyldendal Akademisk 2012, 348 s.,
ISBN 9788205425002

Anmeldt av: Sofia Littmarck, Tema Barn,
Linköpings universitet, Sverige

De seneste decennierna har de nordiska välfärdsstaterna genomgått flera förändringsprosesser och därigenom skiljer sig den samtida organiseringen av välfärd i många avseenden från dess oppbyggnad omkring 1900-talets mitt. De här förändringarna har berørt og berør ikke minst familjens villkor og praktiker. Mødrens deltagande på arbeidsmarknaden har øket betydeligt og fæder har i växande grad engagerat sig i omsorgen av barn og hem. Samtidig har omsorgen av barnen i delar flyttats ut från familjens privata sfær og blivit ett ansvar för samhället. Strävan efter en jämställd relation mellan föräldrarna og demokratisering av familjen har också förändrat familjepraktiker såväl som kvinnors, mäns og barns vardagsliv. Ju närmre vi kommer samtiden økar även betoningen på individens möjlighet att själv välja og forma sitt liv i og utanför familjen.

Men vilken roll har då välfärds-samhällets og familjepolitikens förändringar spelat för

norska familjers vardag og villkor? Vilken förändring og kontinuitet är möjlig att urskilja i familjeformerna og påverkar de i sig samhällets utveckling og förändring? Hur kombinerar fæder og mödrar deltagande på arbeidsmarknaden med omsorg om barn og arbete i hemmet? När opplever kvinner og män att det är rätt tid att bilda familj og på vilket sätt görs familj? Det är några av de frågor som diskuteras i antologin *Velferdsstatens familier* (2012).

Redaktörerna Ellingsæter og Widerberg beskriver i förordet hur de saknat en bok som behandlar dels de stora förändringarna för familjen, dels på hvilket sätt dessa förändringar återspeglas i utformningen av familjeliv i Norge. De bjöd därför in forskare på området till att samla forskningen i en og samma bok. Med utgångspunkt i sociologiska perspektiv søker den här antologin fånga utvecklingen inom familj og välfärdsstat i Norge. Boken har två ambitioner. Den ena är att studera några av de viktigaste förändringarna i familjereformer og familjepraktiker från 1970-talet fram till idag. Den andra är att studera viktiga mönster i samtiden. Utgångspunkten i 1970-talet motiveras utifrån de många og stora förändringar för familjen som då blev allt mer framträdande. Det är vid den här tidpunkten som den moderna familjepolitiken tog form og kvinnans ställning likväl som relationen

mellan arbete och familj förändrades på ett betydande sätt. Att den historiska utvecklingen förenas med samtidens familjepraktiker i antologin är en styrka i boken som helhet men också för de enskilda kapitlen då sambanden och relationerna mellan delarna är tydliga. I flera av antologins kapitel integreras även en historisk och samtida analys.

Relationen mellan lönearbete och familjeliv löper med olika fokus som en röd tråd genom antologins kapitel och belyses utifrån olika sociologiska perspektiv och teoretiska ansatser såväl som empiriskt material. Klass, genus/kön och etnicitet och nationell bakgrund är med olika grad framträdande perspektiv i analyserna.

Utöver inledningskapitlet där Ellingsæter tecknar en bakgrund till välfärds- och familjeforskningen, består antologin av fjorton kapitel. Solheim behandlar inledningsvis hur den nordvästeuropeiska familjestrukturen och dess system för arv präglat familjen som en ekonomisk enhet i samhället. Den historiska utvecklingen diskuteras vidare i Noacks och Lyngstads kapitel om de förändringar som samboendemönstren genomgått sedan 1960-talet.

Omsorgen om barn är i fokus för några av antologins bidrag. Här diskuteras Leira den förändringsprocess genom vilken omsorgen blivit ett större ansvarsområde för samhället och Ellingsæter undersöker med utgångspunkt betald föräldraledighet, offentlig barnomsorg och kontantstöd huruvida familjepolitiken reproducerar eller utjämnar klasskillnader. Utifrån filosoferna Susan Moller Okin, Martha Nussbaum och Drucilla Cornell diskuteras Holst liberalfeministiska perspektiv på frågan om fördelningen av föräldraledighet med fokus på "fedrekvoten", det vill säga de veckor som i Norge reserverats för pappan. Pedersen undersöker i en studie baserad på intervjuer,

hur kvinnor och män mellan 25 och 35 år med yrken som kräver lång respektive kort utbildning resonerar om när det är rätt tid att bli förälder. Att många av dagens föräldrar som genomgår skilsmässa själva har erfarenheter av skilsmässa som barn är utgångspunkten för Widerbergs och Kummens kapitel. Här diskuteras de utifrån statistik och intervjuer hur en skilsmässa förändrar familjepraktiker och vardag för barn såväl som för föräldrar.

Arbetsdelning och försörjning är centralt i flera av antologins bidrag. Kitterød och Rønsen har här studerat statistiskt material och visar i ett kapitel hur kvinnors arbetsfördelning i och utanför hemmet förändrats sedan 1970-talet. Kavli har vidare studerat uppdelning av arbete i hem och familj mellan män och kvinnor inom grupper av familjer med olika nationella bakgrunder i Norge. Jämställdhetsfrågan inom familjen utvecklas även utifrån ett klassperspektiv där Andersen och Aarseth intervjuat föräldrar om hur de kombinerar arbete med familjeliv. En i viss mån liknande fråga återkommer också i Nadims kapitel där hon intervjuat kvinnor med bakgrund i Pakistan om hur de förhåller sig till moraliska värderingar kring arbete och familjeliv. Det centrala temat i Skredes och Wiiks kapitel är försörjningsstrukturer och inkomstfördelning inom familjen från 1970-talet fram till idag där de bland annat följt pars försörjningsdelning under småbarnsperioden. Försörjning är också i fokus för Magnussens bidrag där hon intervjuat norska män om hur de ser på sin "försörjarverksamhet". Avslutningsvis har Oftung studerat olika "script" för faderskap kring försörjningsansvar, omsorg om barnen och kulturella förväntningar på föräldraskap i statistik, politiska dokument och forskning.

Primärt behandlar den här antologin det norska välfärdssystemet men inte sällan

dras också paralleller till och jämförelser med de västeuropeiska och nordiska ländernas olika välfärdssystem och familjepraktiker. Antologin visar bland annat på hur de nordiska välfärdsstaterna tilldelats ett ökat ansvar för omsorg av barnen. Men likande politiska förändringar kan ge olika utfall i länderna. Ett exempel som diskuteras är 1990-talets satsningar på ekonomiskt stöd till föräldrar för omsorg i hemmet som ett alternativ till dagis och förskola. I de nordiska länderna fick de här reformerna skilda mottaganden och genomslag. Därmed utvecklades satsningen väldigt olika i länderna och togs till exempel bort efter en kort tid i Sverige, men utvidgades i Finland. Antologins jämförelser mellan Norge och de övriga nordiska länders förhållanden visar på så vis på komplexiteten i relationen mellan politiska reformer, deras implementering och utfall i människors vardag.

Velfärdsstatens familjer är en sammanhållen antologi där de olika delarna hänger tätt samman kring teman som arbete, omsorg och familjeliv. Samtidigt som det är en stor fördel medför det också att flera aspekter av fältet och andra förändringar inom familjen hamnar lite i skymundan. Huvudsakligen är det här en antologi över välfärdsstatens föräldrar där barnets förändrade plats och villkor i välfärdssamhället såväl som i familjen tenderar att försvinna i familjebegreppet. Som poängteras i inledningskapitlet har barn fått en mer central roll i politiken såväl som i familjen, men tyvärr fördjupas inte denna diskussion i antologin. Givetvis är det en omöjlig uppgift att ge en heltäckande bild av familjens förändrade villkor i en och samma bok och det är heller inte en ambition antologin utger sig för att ha, men samtidigt är det viktigt att lyfta fram barnet i politiken såväl som i familjen, inte minst för att också förstå de reformer som riktas till föräldrar.

En styrka i antologi är att den lyfter fram och diskuterar många aspekter av relationerna mellan politik och reformer, individuella strävanden, kulturella och traditionella mönster och familjens praktik och villkor, samt mellan historisk utveckling och samtida familjereformer. På så vis bidrar boken som helhet med en tät men samtidigt mångfasetterad analys av delar av det familjepolitiska fältet och stannar exempelvis inte vid analyser av antingen historisk förändring eller samtida förhållanden, eller vid analyser på antingen struktur- eller individnivå.

Sammantaget ser jag antologin som ett viktigt bidrag inte bara för den norska läskretsen utan också för den som intresserar sig för välfärd, familjepolitik och familjepraktiker i Norden generellt.